

megszegése, a legutóbbi parancsnok, aki Róma elfoglalásával fenyegetődzik, még egy újabb eltolódás a mindig is ingatagnak számító hatalmi felállásban.

Más szemszögből nézve, a Róma osztályrészeként jutó bajok felsorolása épp arra szolgál, hogy hangsúlyozza a könyv igen sürgető üzenetét. Ha kifejténénk azt a rejtett analógiát, amely a *Halandó köztársaságon* végigvonul, akkor nem kis valószínűséggel Tiberius Gracchus bohózatba illő reinkarnációjaként látnánk Trumpot. A populisták ősehhez hasonlóan Trumpot is egy olyan politikai rendszer túlságosan is valós hibái lökték a hatalomba, amely képtelen volt gátat szabni a növekvő egyenlőtlenségnek, vagy mozgósítani polgárai legjobbjait a közjóról alkotott közös elképzelés érdekében. Trump – akár csak Gracchus tette – abban a hitben ringatja magát, hogy teljes mértékben jogában áll a Köztársaság hagyományait lábbal taposni, mondván, hogy a kismemizettek nevében cselekszik.

Ha helyes az analógia, akkor a jó hír a következő: ha majd egyszer saját halandó Köztársaságunk története megírattatik, Trumpról ki fog derülni, hogy viszonylag jelentéktelen szereplőnek számít. Messze áll attól, hogy egymagában szétrombolja politikai rendszerünket – alakja csak átmeneti, akinek megválasztása jelzi annak mértékét, hogy demokráciánk hiányosságai végül mekkora kárt okoztak.

A rossz hír pedig az, hogy – gyaníthatóan – az eljövendő évtizedek során a nyugalom és a béke csak ritka pillanatokban jut majd osztályrészünkül. Jóllehet négy nemzedéknyi idő telt el Tiberius Gracchus erőszakos halála és Augustus gyors teljhatalomba emelkedése között, a közbeeső évszázadot végig szinte szakadatlan félelem és zűrzavar uralta. Ha helyes a *Halandó Köztársaság* vezérfonalául szolgáló központi analógia, az amerikai politikai rendszerre jelenleg nehezedő gondok és feladatok valószínűleg még akkor is megmaradnak, amikor a Fehér Háznak már új lakója lesz.

(The New York Times Magazine)

Natalie Nougayrède

Reménysugár Európa számára Fehéroroszország vérázította földjein

Demokrácia és párbeszéd után sóvárog az a térség, amely tanúja volt a huszadik század legszörnyűbb rémtetteinek

2018 decemberében Minszkbe utaztam európai történészek egy csapatával. Fehéroroszország fővárosától néhány kilométerre olyan emlékhelyekre látogattunk el, ahol mind a nácik, mind a sztálini titkosrendőrség a huszadik század legborzasztóbb bűntetteit követték el valamikor. Néhány helyi fiatallal is beszéltem akkor, akik felébresztették bennem a reményt azzal kapcsolatban, hogy miként nézhet majd ki egyszer egy valóban egységes Európa.

Évekre visszamenőleg ez volt a legtanulságosabb utam: mély belemerülés volt az európai emlékek ellentmondásos világába, hangsúlyozva annak nehézségét, hogy meghaladjuk a sztereotípiákat és ideológiai sémákat, valamint az emberek fejében a hidegháború örökségét.

Furcsának tűnhet, de bárki számára, aki lépést akar tartani azzal, amit Európa jelent, erre vitathatatlanul épp innen nyílik a legjobb rálátás, ezen a mocsarakkal és fenyőfákkal tarkított, városokkal és falvakkal telepettyezett síkvidéken, amelyre nyomasztó súllyal nehezedik a múlt.

Az Európai Unió határain – természetesen – kívül eső Minszk egy olyan nemzet fővárosa, ahol egy diktátor uralkodik, egyfajta szürke zónában Európa és Oroszország között. Nyugaton kevesen tudnak Fehéroroszországról, nemhogy idelátogattak volna. Ugyanakkor élénken kellene élnie tudatunkban. „Fehéroroszországban lenni volt a legrosszabb a második világháború idején” – jegyezte meg egyszer Timothy Snyder történész. A *Véres övezet – Európa Hitler és Sztálin szorításában (Bloodlands)* című könyvében Snyder beszámol arról, hogyan gyilkoltak meg 14 millió embert 1933 és 1945 között egy a Balti-tengertől a Fekete-tengerig

nyúló területen, ahol Fehéroroszország szenvedett a legtöbbet: lakosságának egynegyede Sztálin és Hitler politikájának esett áldozatul.

Sok mindent figyelmen kívül hagyunk, ha megfeleldkezünk ennek a térségnek a sanyarú sorsáról, ahol a két totalitárius rendszer találkozott össze ennek minden borzalmas következményével – egyszerre zajlott összeesküvésük és versengésük, amint igényt formáltak a területre, és kiirtották az otlakókat, vagy embereket deportáltak oda, hogy azok ott haljanak meg.

Valamennyi hely közül, ahová Európában ellátogattam, sehol sem ilyen megrendítő a történelem bonyolultsága, mint a Minszk közeli erdőben, ahol igen különböző módon emlékeznek meg a tömegmészárlások három egymástól csak pár kilométerre eső helyszínén.

Mali Trosztinecben van egy útelágazás, ahol – főként Németországból és Ausztriából érkezett – zsidók tízezreit lötték gödörbe az SS-kommandósok, majd később elégették a holttesteket. Nemrégiben egy emlékművet kezdtek ott építeni, de feltűnő módon nem tüntették fel rajta az áldozatok neveit. Ennek az az oka, hogy a fehérorosz tisztviselőkben ellenérzéseket vált ki a holokausztról való megemlékezés – legalább annyira, mint a szovjet hatóságokban annak idején. Ehelyett a közeli fákon az áldozatok családjai helyezték el kis sárga táblákat az itt legyilkoltak adataival.

Nem messze innen, a kuropati erdőben van egy hely, ahol Sztálin emberei ezreket löttek agyon az 1930-as években. Fehérorosz civil szervezetek és ellenzéki aktivisták ortodox keresztény fakesztyeket emeltek az áldozatok előtti tisztelgés jeleként. De megint csak nincsenek nevek; továbbá hivatalos emlékmű sincsen. A Sztálin-kultusz érintetlenül maradt fenn Fehéroroszországban, nagyon hasonlóan ahhoz, ahogy újjáélesztették Putyin Oroszországában.

Egy kissé távolabb, Katinyban van egy tisztás az erdőben, ahol valamikor egy falu állt. A nácik egész lakosságát lemészárolták: a családokat egy csűrbe terelték, amelyet rájuk gyújtottak. Falvak százait tizedelték meg ily módon Fehéroroszországban. Itt a szovjet érásban szokásos megemlékezések teljes arzenálját

bevetették: van emlékmű nevekkal, múzeum és idegenvezető. Katiny egy egész nemzet üldöztetését jelképezi – de ez kizárólagos jelkép, amely mellett még rengeteg adósságuk maradt. Fehéroroszországban többnyire elhallgatják a sztálinizmus bűneit, ahogy a nácik zsidók ellen elkövetett tetteiről sem esik szó.

Ezeknek a helyeknek a fontossági sorrend elején kellene állaniuk európai elménkben, de ez másképpen van. Az önkényuralom és propaganda árnyékában élő beloruszoknak is elég nehéz a történetet mindenre kiterjedően feldolgozni. De épp olyan nehéz sokunknak másutt is, mert hajlamosak vagyunk nyugati nézőpontból emlékezni a huszadik századra, nem pedig az egész kontinens felől szemlélve azt. Gondolkodásunk még mindig őrzi a három évtizeddel ezelőtt felemelt vasfüggönyt.

Egy másik, sokkal felemelőbb üzenetet is hoztam magammal erről az útról: fiatalok, akikkel magánemberként beszélgettem, fejezték ki reményüket, hogy majd megszűnnek a válaszfalak, és kapcsolatba léphetnek nemzedékük Európa más részein élő tagjaival. Populizmusról, brexitről, Donald Trumpról és az Európai Unió belüli küzdelmekről szóló állandó vitáinktól teljesen elütő módon azt kérdezték: „Mit akarnak az angol fiatalok? És a franciák?” „Őket is úgy aggasztják a környezetvédelmi kérdések, mint bennünket?” „Hogyan tudunk közelebb kerülni egymáshoz?”

Európának ezen a részén, amelynek a legrosszabb jutott ki a huszadik század rémálmaiból, pozitív energiák jeleit, a demokrácia és a párbeszéd alapjai iránti törekvéseket találni. Nem kétséges, hogy ennek a vállalkozásnak az útjába akadályokat gördít egy olyan rendszer, amely előszeretettel zárja be a másként gondolkodókat. Ennek ellenére ezek az energiák úgy akarnak feltörni a hideg földből, mint tavasszal az újjáéledő természet. Az Európára váró nagy megmérettetések (nem utolsósorban a brexit végjátéka és a májusi európai parlamenti választások) tudatában Fehéroroszország volt az a hely, ahol több okot láttam a reményre, mint a búskomorságra és keserűségekre. Továbbá azzal a minden eddiginél erősebb meggyőződéssel jöttem vissza, hogy Európa

vívódásaira csak akkor találunk megoldást, ha majd nagyobb kíváncsiság hajt minket más népek emlékei iránt.

Tony Judt történész egyszer azt mondta: „A történelem helyes megértéséhez szükség lehet egy új nemzedék eljövetelére.” „Valószínűleg megvannak annak a korlátai, hogy milyen mértékben lehet a tabukat döntögetni” – tette hozzá. A fejünkben létező falak némelyikének ledöntéséhez emberi szinten, eszmecsere, kapcsolatok, párbeszéd, és (különösen a médiában) a történelmi tudatosság növelése által lehet eljutni. A különbségek elfogadása – miután tisztáztuk őket – bizonyára legalább olyan fontos Európa jövője szempontjából, mint a kereskedelmi megállapodások vagy a költségvetési hiány csökkentése. Miközben Fehéroroszország fagyott erdei útjain sétáltam, és Európa sorsát vitattam meg a fiatalokkal, úgy éreztem, hogy egy hosszú – ugyanakkor ígéretesnek tűnő – út kezdetén vagyok.

(The Guardian)

Jelena Geraszimova

Elsők a gyerekek

A hatóságok felhagynak a tanulók tehetségük szerinti rangsorolásával

Mint a Nyezaviszimaja Gazéta számára különböző – az Orosz Föderáció Felsőoktatási és Tudományügyi Minisztériumához, valamint Művelődésügyi Minisztériumához közeli – források alapján ismeretessé vált, az oroszok több mint közönyös hozzáállását is „tekintetbe veszik”, amikor arról esik szó, hogy a tehetséges gyerekeket ki kell emelni a gyermekközösségből, és sajátos körülményeket kell nekik teremteni az oktatási struktúra felsőbb szintjein. Ebben az esetben az állami politika változatlan marad az ilyen gyerekek tekintetében, ugyanakkor az általános hatalmi retorika gyakran tesz

utalásokat a tehetséges gyerekekkel történő munka fontosságára. Mostantól fogva csendben, rendszeresen, felesleges hírverés és csinnadratta nélkül tesznek majd a jó ügy érdekében.

Ily módon a fentebb említett jótettek egyike lehet majd Alekszandr Szergejevnek, az Orosz Tudományos Akadémia (RAN) elnökének nemrégii nagy horderejű bejelentése, amely szerint az Orosz Tudományos Akadémia és a Művelődésügyi Minisztérium közel száz színvonalas iskola esetében úgy tervezi, hogy önkormányzati működtetésből regionális alárendeltség alá vonja azokat, mivel ez elengedhetetlen ahhoz, hogy a tanárok a tehetséges gyerekek gondozására tudjanak összpontosítani az átlagos képességű diákokkal való munka helyett (mégpedig a rendkívüli gyerekeket kiemelő sajtós felállásban). Természetesen igen valószínű, hogy mindez Alekszandr Szergejev feltételezése szerint fog történni, és több különleges iskola fog létrejönni. Az ifjú tehetségekkel folyó munka magától megy majd. Az alkalmas gyermekek csapatát pedig – akárcsak a régi szép időkben – maguk a tudósok fogják kiválasztani.

Most jut csak eszembe, miért van ez a nagy felhajtás. A VCIOM orosz állami közvélemény-kutató intézet közelmúltban készült „A tehetséges gyerekek: kik ők, és mi vár rájuk?” témájú felmérésének adatai szerint az oroszok 64 százaléka nem gondolja, hogy a tanároknak több figyelmet kellene szentelniük a tehetséges gyermekeknek. Mégpedig azért, mert Oroszországban a tehetséges gyerekekből „átlagos felnőttek lesznek”, akik eltékozzák tehetségüket – erről van meggyőződve a VCIOM által megkérdezettek 52 százaléka. Továbbá az oroszok jelentős számban úgy vélik, hogy a tehetséges gyerekek felnötté válva nagyobb nehézségeket tapasztalhatnak meg emberi kapcsolataikban. (Szükséges-e gyerekkorukban is „kinozni” őket?)

Megvan annak a rejtett oka, hogy a szülők miért hanyagolják el ennyire nyilvánvalóan a tehetséges gyermekek szükségleteit. Először is, szakmai berkekben több álláspont is létezik a tehetség problémáját illetően. A szakértők egy része úgy hiszi, hogy „minden gyermek tehetséges”, egy másik részük pedig azon a